

KERTINĖ PARAŠTĖ

Krašto ūkio tvarkymas

Neretai pasirodo, kiek išsila-
vinusių intelektų mes turime
Lietuvoje. Štai Alfonso Vaišvilos
straipsnis „Kištis ar nesikišti?“
Tėvynės sarge (1993 Nr. 2) apie
ekonominį liberalizmą. Su pasi-
gėrėtinu įžvalgumu ir erudicija
jis primena tą temą svarbių min-
tytojų pasisakymus, atkreipia dė-
mesį į dabartinę sunkią Lietuvos
ūkio padėtį ir įtikinančiai pasi-
sako prieš neribotą ir nereguliuo-
tą verslo veiklą. Savo klasikinio
kapitalizmo kritika, spėjau, au-
torius nori atremti dabartinių kai
kurių liberalų Lietuvoje susižavė-
jimą nereguliuojama ekonomija.
Visiškos verslo laisvės reikalauja
ir kai kurie verslininkai Lietu-
voje.

Vakaruose daugiausia nebėra
klausimo, kad valdžiai reikia
kištis į ekonomiką. Sunku pas-
mus daug rasti laisvo kapitaliz-
mo pasekėjų. Tiesa, kelis dešimt-
mečius buvo nueita per toli vald-
žios kišimosi atžvilgiu, kas ėmė
stabdyti ekonominį progresą.
Sustota prie, kaip pavadintiau,
atsakingos privačios iniciatyvos,
prie žmoniškos rinkos ekonomijos.
Iš tos perspektyvos žvelgiant,
peršasi kelios pastabos dėl tame
straipsnyje iškeltų minčių.

Atskiros studijos reikėtų dėl
kelių iškeltų jame idėjų. Pavyz-
džiui, autorius krikščionims de-
mokratams Lietuvoje siūlo pasi-
žiūrėti į galimybę imtis kelio tarp
liberalizmo ir marksizmo: „Ven-
giant nuolatinio šių kraštutinių
mū kaitaliojimosi ir jo sukelia-
mos didesnės ar mažesnės kultū-
rų grūties, sprendimo, matyt,
reikia išskirti ne vieną iš tų
kraštutinių, o jų sintezę, sąveiką.“
Kadangi ir jis pažymi,
jog „Vakarai jau seniai ne-
sprendžia klausimo, kas geriau:
socializmas ar kapitalizmas, o tik
sprendžia jų tarpusavio proporci-
jų klausimą, kada ir kokioje veiks-
los srityje turi būti daugiau kapita-
lizmo (nesikišimo, privačios ini-
ciatyvos) ir kada socializmas (ki-
šimas, reguliavimas, ribojimas)“,
ar nevertėtų lietuviams labai dalykiškai pasisižūrėti ir
prisiitaikyti jau išdirbtus Vaka-
ruose sėkmingus ekonominius
metodus. Nereikėtų kurti naujų
teorių, kurios dar neturėtų prakti-
niam pritaikymui rezultatų.

Reikia ne tik sutikti, bet ir
žavėtis jo analize kapitalizman
skubancios tautos socializmo:
„Gyvendami pradinėje kapitalo
kaupimo stadijoje, gyvename ir
pradinėje turtingos diferenciacijos
stadijoje, kai tautos dauguma vis

labiau nuskursta, o nežymi jos
dalis krauna lobius... Jei skurdas
didės, tai per kitus rinkimus į
valdžią gali ateiti dar kairesnės
jėgos, dar labiau kištis, reguliuoti
pasiruošę žmonės. Skurstančia-
jam visada bus artimesnė „svieto
lyginimo“ negu savireguliacijos
idėja“. Pesimistiškai nuskamba
jo prognozė: „Jei Lietuvoje ims
rastis vidurinysis luomas ne iš
spekuliacijos, o iš darbo praturtė-
jusių žmonių, ir jis sudarys ap-
čiuopiamą daugumą, manau, pra-
dės rodytis ir santarvę supran-
tančios bei branginančios cent-
ristinės partijos, o ne centristi-
škai mąstantys atskiri asme-
nys. Tokios partijos vargu ar
pasirodys Lietuvos politinėje
padangėje šiam šimtmečiui... Ko-
lektivo saulėlydį gali pagreitin-
ti tik išmintinga privatizacija,
vykdoma, atstatant istorinį tei-
singumą, o aprūpinant kūrybos
priemonėmis pirmiausia tuos,
kurie kyla savarankiškai kū-
rybai.“

Analizuojančių padėtį turime
gilaus mąstymo žmonių. Dabar
kaip nors reikėtų rašyti ir siūlyti
imtis veiklos, kuri vestų prie
daugelio siekiamų rezultatų,
Konkretizuojant pasiūlymus tiek
politinėje, tiek pramonės ar
prekybos srityje, ieškokime at-
sakymo kaip sudaryti sąlygas
ekonomijoje kūrybingiesiems,
kaip pradėti kaupti privatų
kapitalą, kuris nebėgtų iš Lietu-
vos, kaip sudaryti tikrai pa-
trauklias sąlygas užsieniečių in-
vestavimui, kaip susidoroti su
„reketais“, kaip atsikratyti
kyšininkavimų, kaip įvesti
pramonės išradinumą, siekiant
eksportu ir kaip, svarbiausia,
įtikinti užtektinai Seimo narių ir
vyriausybę, kad valdžia turi at-
sisakyti komandinės ekonomijos.
Girdime visokių pasisakymų tiek
buvusių ar dabartinių ministrų,
profesorių, politikų apie tai, kas
norima pasiekti. Beveik nematyti
dalykiškų idėjų kaip to pa-
siekti. Konkrečių pasiūlymų
vertinai jau seniai reikia.

Grijtant prie to pamatinio
klausimo — kištis ar nesikišti
valdžiai valstybėje, norėčiau
atkreipti lietuvių dėmesį į
Gustav Gundlach'o subsidijinį
principą. Tokias idėjas išsiviuose
garsino kun. Vytautas Bagdanas-
vičius, parašydamas nemažai
straipsnių tuo klausimu. Remian-
tis šiuo principu, darbo, kurį gali
gerai atlikti žemesnio rango or-
ganizacija, nereikia imtis aukš-
tesnei organizacijai. Ką gali at-

Kokie pavojai mus tyko

JONAS MIKELINSKAS

Krizė komunistinė. Ir ji gali būti
įveikta tik komunistiniais metodais.
Aleksandras Zinovjevas

Dabar mes gyvename tokiu me-
tu, kai vis labiau išryškėja, kad
buvusiose Sovietų Sąjungos res-
publikose — ir ne tik minėtose res-
publikose, bet ir visoje Rytų Eu-
ropoje — vis daugiau atsiranda
piliečių, sutrikusių liūdnu faktų
akivaizdoje ir gana sparčiai
apsiprantančių su mintimi — mes
esame tokie žmonės, kurie dar
nepribrendę gyventi ir dirbti
demokratinėje visuomenėje. Beje,
tai tam tikru laipsniu patvirtino
ir 1992 metų spalio 25 ir lapkričio
15 dienų rinkimai į Lietuvos Sei-
mą.

Kodėl šitaip?
Be abejonės, kad pagrindą to-
kioms mintims ir tokioms nuotai-
koms davė nesulaikomai blogė-
jantis žmonių gyvenimas postko-
munistinėje visuomenėje. Vis
daugėja žmonių, kurie pasiilgsta
to mato, kai gyvena gana vidu-
tiniškai ar net skurdžiai, bet
nerūpestingai, per daug nekvar-
šindami sau galvos dėl savo
būties ir buities, žinodami, kad
juos globoja valstybė ir todėl jų
rytojais daugiau ar mažiau už-
tikrintas ir negresia pavojus at-
sidurti bedarbių minijoje ar likti
be duonos kąsnio. O visos tos pi-
liečių laisvės tai esą daugiau
prabangos ir dykaduonių reika-
las.

* Paskaita, skaityta 1993 metų
Ateities savaitgalio programoje
Čiurlonio galerijoje, Jaunimo centre,
Čikagoje, lapkričio 6 dieną.

likti valščius ar apskritis, to ne-
reikia imtis platesnei valdžiai.
Ką gali atlikti privati iniciatyva,
to nereikia daryti oficialiu būdu.
Atrodo, kad, pavyzdžiui, Vokie-
tija po Antrojo pasaulinio karo
vadovavosi panašiomis idėjomis
dėka Adenauer'io, kuris buvo
Gundlach'o gerbėjas.

Neužtektinai studijuojame
ir įvertiname Jono Pauliaus II
devintąją encikliką, pavadintą
Centesimus annus, prisimenant
šimtmetį nuo *Rerum novarum*
paskelbimo. Šitame dokumente
priešiškas žmogaus prigimčiai,
yra sukaupta labai daug vertingų
pastabų ekonominiais klausimais.
Vertinant ir dabartinę Lie-
tuvos krašto ūkio padėtį, toje
enciklikoje randama tikrai gerų
minčių.

Tikimės, kad po lito įvedimo
Lietuvoje dabar galės būti
pradėtas pagrindinis ekonominis
persiorientavimas. Visi geros
valios mintytojai ekonomijos sri-
tyje turėtų dabar koncentruotis į
klausimą ne ką daryti, bet kaip.

Jonas Pabedinskas

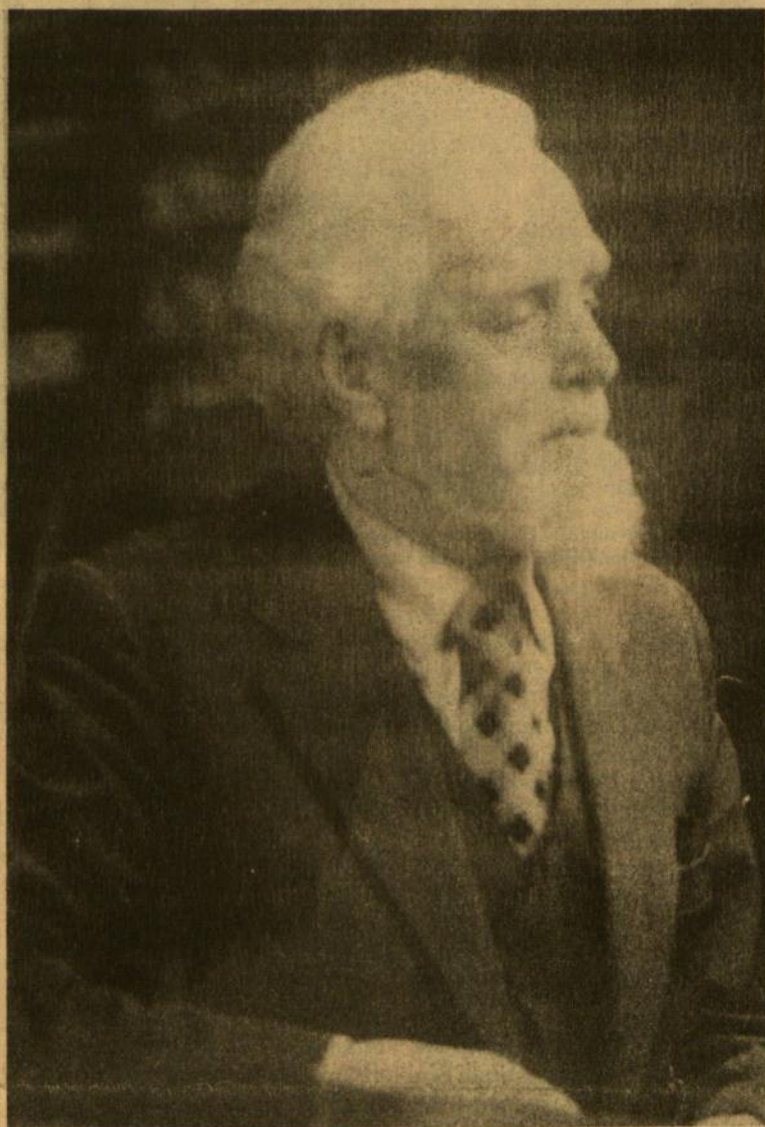
Nėra abejonės, kad tokia mas-
tysenai bei tokioms nuotai-
koms turi įtakos ne tik liūdna, šurpi
postkomunistinė buvusių Sovietų
Sąjungos valstybių tikrovė: eko-
nominis krachas, astronominė in-
fliacija, didėjančios nedarbas,
stichinės nelaimės, gresiantis ba-
das, bet ir tokie intelektualai,
kaip Aleksandras Zinovjevas, pa-
garsėjęs rusų filosofas ir rašy-
tojas, tos šurprios tikrovės ir dau-
gelio susijusių su ja faktorių
aiškintojas. Tam skirtas ir jo ro-
manas *Žiojėjančios aukštumos*,
sukėlęs didelį triukšmą ne tik
Vakarų Europoje, bet ir visame
pasaulyje, o minėto romano min-
tytys — ypač reakcingosios — susi-
laukė daugybės šalininkų bei pri-
jauniančiųjų ir buvusiose Sovietų
Sąjungos respublikose. Juk ne
kas nors kitas, o tik jis, Alek-
sandras Zinovjevas, Muenchen'e
gyvenantis rusų rašytojas ir filo-
sotas, duodamas užpereitais me-
tais interviu vienam prancūzų
žurnalui, nedviprasmiškai parei-
škė: „O Sovietų Sąjunga galėtų
pasipriešinti Vakarams tik kaip
komunistinė didžioji valstybė.
Rusija ir kitos sovietinio bloko
šalys nepajęs pasipriešinti Va-
karams, jeigu atsisakys komu-
nizmo“. (*Literaturnaja gazeta*,
1991, Nr. 48).

Arba:
„Sovietų Sąjungoje nėra ir
nebus jokios demokratijos. Nėra
ir nebus jokios rinkos ekono-
mikos. Yra tik demokratijos imi-
tacija, rinkos ekonomikos imita-
cija, laisvės imitacija“ (ten pat).
Arba:
„Su tokia žmonių medžiaga,
kaip sovietinė liaudis, negalima
nieko geresnio pastatyti negu tai,
kas buvo prie Brežnevo“ (ten
pat).

Arba:
„Jokio Rusijos atgimimo nėra.
Geriausias periodas jos istorijoje
— sovietinis periodas (ten pat).
Ir taip toliau.

Ir tai pareiškė žmogus, ištrem-
tas iš Sovietų Sąjungos 1978 me-
tais kaip antikomunistas ir anti-
marksistas ir kuris visa savo
talentinga kūryba įrodė, kad ko-
munistas yra kenksmingas ir
priešiškas žmogaus prigimčiai,
nes trukdo jo autorealizacijai.
Zinovjevas atskleidė „realaus ko-
munistinio dėsnius“ ir, negailės-
tingai jį sukritikavęs, pasmerkė
kaip „vėžinį auglį“, kurį viso or-
ganizmo labui reikia išpjauti. Ir
nepaisant to, šiuo metu Zinovje-
vas apšauktas kaip neatgailau-
jantis komunistas ir užkietėjęs
marksistas, nes griežtai pasisako
prieš gorbaciovinę „perestroiką“.
Jų supratimu, tai buvusi tik ko-
vos už valdžią forma. Todėl tokie
žmonės kaip Gorbaciovas ir Jelci-
nas yra blogiausi sovietinės sis-
temos produktai, — sako Zinovje-
vas. Tai jie, kurie egoistinių in-
teresus vedami, esą „pažadino pa-
čias tamsiausias visuomenės jė-
gas, pačius šlykščiausias ir juo-
džiausias instinktus“, nesupras-
dami, kad tokios sistemos kaip
Sovietų Sąjunga reformuoti ne-
manoma. Štai kodėl Zinovjevas ir
savo knyga, kuri ištiesai nukreip-
ta prieš gorbaciovinę „perestroik-
ką“, pavadino daug sakančių pa-
vadinimu — „Katastroika“.

Dabar kyla klausimas: iš kur
tokios pagarsėjusio visame pa-

Rašytojas Jonas Mikelinškas iš Vilniaus šiemetinio Ateities savaitgalio, vykusio
lapkričio 5-7 dienomis, programoje Jaunimo centre, Čikagoje.
Jono Kuprio nuotrauka

saulyje filosofo logiko ir rašytojo
prieštaringos, pesimistinės ir re-
akcingos mintys?

Manau, kad atsakymas gali bū-
ti teisingas tik vienas: iš gilių
Sovietų Sąjungos egzistavimo,
visos jos labai prieštaringos tik-
rovės analizės. O tos analizės diag-
nozė yra rūsti, negailestinga ir
beapeliacinė ta prasme, kad So-
vietų Sąjunga komunistų viešpa-
tavimo metais pavirto į begalvių
žmonių, vadinamų homo sovieticus
imperija. O kas tasai homo
sovieticus? Homo sovieticus — ne-
protingas padaras, bet panašus į
protį, kadangi turi smegenis-
nė, tik ta smegeninė nedirba.
Todėl proto toks padaras neturi ir
primena žiurkę, kurios visus
veiksnius saisto vitaliniai in-
stinkai, savišauks bei giminės
pratęsimo jausmas. Homo sovieticus
save realizuoja tik vienini-
teliu būdu — komunistu. Ir reali-
zuoja vadovaudamasis iracionali-
niu protu. Iracionalizmas įsigali
ten, kur žmonės įsitikina, kad pa-
saulyje egzistuoja tik gėris ir
blogis, balta ir juoda spalva, o jie
patys turi vadovautis tik abso-
liučia išmintimi. Pagrindinė jų
klaida ir tragedija, kad jie, pra-
radę realybės jausmą, nepripa-
žįsta reliatyvių tiesų. Ir tokiu
būdu jie neįstengia išieiti iš užda-
ro rato ir priversi nuolat kartoti
jau padarytusėjimus bei klaidas,
nes nežino, ką iš tikrųjų reikia ir
ko nereikia daryti. Žodžiu, ir dėl
visų blogybių kalta ne santvarka,
o žmonės.

Aleksandro Zinovjevo išvada
nėra linksma, kadangi normalus
žmogus, pavirtęs į homo sovieticus,
nebesugeba racionaliai
mąstyti, jis niekur neįstengia
ir neįstengs pabėgti nuo to, ką
jau turėjo, nors ir kažkaip steng-
tųsi.

O paties Zinovjevo santykį su
tais žmonėmis puikiai nusako
žodžiai: „Myliu ir nekenčiu.
Niekiu ir myliu“. Žodžiu, Dos-
tojevskio herojaus mentalitetas ir
požiūris.
Tad ir suprantama, kodėl Zi-

vilegiuotą, glaudžiai su valdžia
susijusį elitą. Šia prasme kapi-
talizmas, ypač Vakarų tipo, būda-
mas nepalyginamai pranašesnis
už bet kokį „brandų socializmą“,
reikalauja ne tik išskirtinio dė-
mesio, bet ir teisių jį kuriantiems.
Juo labiau, kad tik Sovietų Są-
jungos ekonominė, politinė, mo-
ralinė, kultūrinė bei juridinė
politika privėdė šalį prie dabar-
tinės katastrofos. Žodžiu, bandy-
mas sukurti komunizmą pasibai-
gė fiasco.

Tai tokios maždaug būtų pa-
grindinės Aleksandro Zinovjevo,
filosofo ir rašytojo, išvalgaus ir
negailestingos „komunistinės“ vi-
suomenės kritikos ir kartu — ob-
jektiviai žiūrint — komunizmo bei
marksizmo advokato, mintys bei
politinės-visuomeninės pažiūros.

Ką j tai galima būtų atsakyti?
Kaip jas, tas pažiūras, inter-
pretuoti, į jas žiūrėti ir vertinti?

Pirmiausia tenka pasakyti, kad
tokia diagnozė, kurią nustatė
Zinovjevas, ir išvados, kurias jis
iš jos padarė, nieko gero nežada
ir negali žadėti visoms buvusioms
Sovietų Sąjungos respublikoms,
kadangi visų jų beveik visi pilie-
čiai dar gimė, augo ir brenė be-
tarpiškoje homo sovieticus įta-
koje, kol patys juo tapo arba dau-
geliau atžvilgiu supanašėjo. Todėl,
kas Zinovjevo pasakytą apie Ru-
sijos ar visos Sovietų Sąjungos
piliečius, tinka ir lietuviams, ir
latviams, ir estams, ir ukrainie-
čiams, ir visiems kitiems.

Kita vertus, neįmanoma bent
kiek tiksliau įvertinti Zinov-
jevo politinių, ekonominių bei
kultūrinių pažiūrų, nepabrėžus jų
prieštaringumo. Pavyzdžiui, jis
nesiūlo komunizmui jokios alter-
natyvos, nes esą tai šiuo metu
būtų utopija arba plepalai. Kaip
galima kalbėti, kad bet kokia al-
ternatyva komunizmui yra utopi-
ja, kai pats komunizmas, anot
Zinovjevo, yra utopija? Kaip ga-
lima ginti tokią santvarką, kurią
pats pasmerkė kaip utopiją? Kaip
galima atmeti alternatyvą ko-
munistui, jeigu toji alternatyva
paremta ne utopija, bet faktais ir
sveiku protu; jeigu norima buvu-
sios komunistinės visuomenės grą-
žinti į civilizuotą valstybių tarpą?

Beje, į šiuos klausimus Zinovje-
vas neatsako ir vargu ar kada
nors atsakys. I juos nebent at-
sakys laikas.

Dar kartą tenka pabrėžti, kad
nors Zinovjevo komunistinės
visuomenės kritika yra didžiai
įvargi ir talentinga, bet kaip
neretai esti, genialių žmonių, —
o tokiu jis laiko save pats ir
daugelis jo gerbėjų plačiajame pa-
saulyje, — „genialios“ esti ir
klaidos. Be jau minėtų prieš-
taravimų jo pažiūrose reikia
pažymėti ir tokius dalykus, kurių
kitai nepaaiškinsi kaip Achilo
kulno palyginti darnioje jų
rikiuotėje. Ypač keista, kad tokio
logiško proto bei įžvalgumo filo-
sotas, logikas ir mokslininkas ne-
pastebėjo, kad buvusioje Sovietų
Sąjungoje nebuvo tautų lygybės.
Beje, tai jis yra pareiškęs ir
atrodo, ne kartą. O dar keisčiau,
kai Zinovjevas, jau kone pačios
„perestroikos“ Sovietų Sąjungoje
išvakarėse, rašė: „Komunistinė
visuomenė tokia stipri, kd joje tie-
siog negali subresti jėgos, kurios
sugebėtų ją išsprogdinti iš vidaus.
Beprasmiška tikėtis, kad komu-
nistinių šalių vidiniai poreikiai
kada nors jas atves į būdingus
Vakarų demokratijai pokyčius“
(*Kommunismus als Realitaet*,
Zuerich, 1980).

Be to, Zinovjevas, pasisaky-
damas prieš Aleksandro Solže-
| (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Apie krašto ūkį • Apie mus tykijančius pavojus • Laiškai iš
Vilniaus • Grigorijaus Smoliakovo rauda • Litvako prisiminimų
ir komentarų knyga • Tarptautinė dailės mugė Los Angeles •
Dailininko Viktoro Vizgirdos laidotuvės ir paroda Lietuvoje •
Hario Subačiaus apybraiža • Nuomonės ir pastabos

Kokie pavojai mus tyko

(Atkelta iš 1 psl.)

nicyno ateities planą, kuris numato tik slaviškų valstybių sąjungą, atrodo, neatsikratęs ir imperinių ambicijų.

Kita vertus, visi šie prieštara-
ravimai ir nedviprasmiškos klai-
dos ar tik neįrodo, kad visi,
kas tik imasi — tegul ir toks
logiškas ir toks didžiai talen-
tingas, išvalgus filosofas ir ra-
šytojas kaip Aleksandras Alek-
sandrovičius Zinovjevas — rimtai
analizuoti ir diagnozuoti buvu-
sios Sovietų Sąjungos fenomeną,
neišvengiamai patenka į klastin-
gus spąstus arba ima sukintis kaž-
kokiam absurdiškame rate, kurį
jam valdingai primeta ši priešin-
ga sveikam protui ir žmogaus pri-
gimčiai sistema.

Kas turėjo laimės ar nelaimės
giliau bei nuodugniau studijuoti
Sovietų Sąjungos istoriją, jos su-
sidarą ir raidą, rimčiau ap-
mąstyti jos egzistenciją ir visą
valstybinį organizmą, tikriausiai
atkreipė dėmesį, kad jos būtyje ir

Per Ateities savaitgalio literatūros vakarą šių metų lapkričio 5 dieną Jaunimo centro kavinėje, Čikagoje, Jonas Mikelininkas skaitytojams pasirašo savo naujausią knygą.

Jono Kuprio nuotrauka

todėl 1923 metais savo sekretorei
kalbėjo: „Koneično, my provali-
lisj... My dolžny jasno vidietj...
čto tak vdrug peremenitj psicho-
logijū liudej, navyki ich viekovo-
j žizni nelžia. Možno poprobovatj
zagnatj neselienije v novyj stroj
siloj, — no eto privediot k 'vsie-
rosijskoj miasorubke'” (*Litera-
turnaja gazeta*, 1989, Nr. 12).

Taip, prieš mirtį proletariato
vadas atsipeikėjo, prablaivėjo ir
prabilo jau ne įtūžio bei idėjos fik-
s paraližuoto proto balsu, bet nor-
maliai, žmogiškai. Tačiau jo neiš-
girdo ar nenorėjo išgirsti nei Sta-
linas, nei Chruščiovas, nei Brež-
nevas, nei Andropovas, nei Čer-
nenka... Beje, pastaroji trijų lė-
visam pasauliui irodė, kad prie
Stalino krauju, paraku ir pra-
kaitu sulipdytos imperijos vairo
jau gali stovėti ir pusiau lavonas,
jis vis tiek, nors ir klaidiai girgž-
dama, judės į priekį. Argi ne juos,
Leonida Brežneva, Jurijū Andro-
povą ir Konstantiną Černenką, į
kiekvieną diplomatinę kelionę ly-
dėdavo eskortas gydytojų, masa-
žistų, vaistininkų, kulinarų, vi-
rėjų, nekalbant jau apie asmen-
sargybinius?

Deja, nenorėjo ar nepajėgė ti-
nkamai sau išsiaiškinti Lenino
priešmirtinių žodžių ir Vaka-
ruose išliaupsintasis „pere-
stroikos” lyderis Michailas
Gorbačiovas, tasai ištikimas
iljičiaus mokinyr ir pasekėjas,
kaip jis mėgo save vadinti. Jeigu
būtų buvę kitaip, gal tada nebūtų
ėmęs paties utopiškiausio eks-
perimento žmonijos istorijoje —
sukurti žmogišku veidu socializ-
mą ir užkonservuoti imperiją. Ir
visa tai užsimojo padaryti jau vi-
šumo sąlygomis. Tikrai dar negir-
dėtas žmonijos istorijoje žygdar-
bis! Tačiau Vakarų pasaulis, ku-
ris mėgsta Maskvos atrakcionus,
bet ne visuomet mato jos ašaras,
patikėjo.

Savo tikslo siekdamas - kuo grei-
čiausiai pertvarkyti šalies visuo-
meninę santvarką, — Michailas
Gorbačiovas apyvarton paleido
dvi pačias abstrakčiausias ir ga-
lingiausias „naujoves” — naują
mąstymą ir viešumą. Tik gaila,
kad jis pats jas pirmiausia ir su-
laužė: naują mąstymą pakeitė
Raisos Maksimovnos patobulinta
senąja dialektika, o viešumą už-
gožė Kriučkovo, Jazovo ir Jana-
jevo grėsmingų šešėlių.

Be to, Gorbačioviui daug kur
koją pakišo revoliucinės taktikos
ir strategijos nuostata, kurią savo
metu Leninas buvo pasiskolinęs
iš paties Napoleono ir kuri buvo
prie širdies pačiam „perestroj-
kos” prarabui. Ji, ta nuostata,
skamba taip: „On s'engage, puis
on voit...” Būtina pradėti veikti,
o paskui duosis matyti, kas reikės
daryti.

Taigi Michailas Gorbačiovas ir
veikė, šventai įsitikinęs, kad pati
reformų dvasia, jų prigimtis pasi-

bels į Rinkos ekonomikos ir viso-
kios Gerovės duris. Deja, pasibel-
dė tik... pučas Janajev, Kriuč-
kovo, Jazovo ir C^o asmenyje.

Taigi visas tasai išreklamuotas
eksperimentas, pavadintas „pe-
restroika”, vedė ne iš pergales į
pergalę, o tik iš vieno absurdo į
kitą dar didesnį absurda, vis
akivaizdžiau išryškindamas, kad
absurdas yra sovietinio komuniz-
mo egzistavimo forma.

Kadangi sovietinis komuniz-
mas per visą savo egzistavimo
laikotarpį dėl savo utopiškumo
neturėjo ir negalėjo turėti moks-
lu pagrįstos ekonominės progra-
mos, jis buvo „statomas” ant ga-
limybės pertvarkyti žmogaus pri-
gimtį, paversti jį automatu ir
užprogramuoti Rojui ant žemės
sukurti. O kas iš to išejo, šiandien
pamatė visi.

Anksčiau jau buvo minėta, į
kokius absurdo spąstus patenka
tie, kurie bando analizuoti,
aiškinti ar prognozuoti sovietinio
komunizmo esmę bei ateitį. Man-
ding, į dar didesnį absurda
patenka tie, kurie, ignoruodami
homo sovieticus pročiūs, menta-
litetą ir įgūdžius, mėgina iš to ab-
surdo išsikapanoti ir paruošti
naujas ekonomines, politines,
kultūrinės, juridines, moralines
nuostatas bei struktūras. Todėl ir
nėra ko tikėtis, kad daugelis iš
mūsų veiksmų bei konkrečių žin-
gsmių, prasidėjus tautos Atgimi-
mui ir ypač paskelbus Nepriklau-
somybę, buvo ne kas kita, o tik
kartojimas to eksperimentinio bei
reformatinio avantiūrizmo, kuris
toks būdingas homo sovieticus
veiklai bei autorealizacijos pro-
cesui. Turiu omeny nebuvimą vi-
sapusiškai apgalvotos ekonomi-
nės programos, kur būtų buvu-
sios nurodytos konkrečios prie-
monės vienam ar kitam tikslui
pasiekti. Ir liūdniausia viso to
pasekmė — išleistas iš akiračio
kaimas, kuriame lemiamą vaid-
menį vaidino vis stiprėjančios
senosios jėgos. Suprantama, tam
buvo ir objektyvių priežasčių,
tačiau negalima nematyti, kad
pati svarbiausia visos ekonomi-
nės reformos dalis — privatizaci-
ja buvo vykdoma be elementa-
riausių tam prielaidų — teisė-
tvarkos bei viso visuomeninio
turto apskaitos. Situaciją kaime
ir apskritai rajonuose dar labiau
apsunkino ir komplikavo ta ap-
linkybė, kad savivaldybėse kone
visur įsiviešpatavo buvusieji no-
menklatūrininkai, kurie buvo
suinteresuoti status quo. Tokia
padėtis ir davė pagrindą LDDP
lyderiams sakyti: „Jūs — nepri-
klausomybė, mūsų — valdžia”.

Taigi tie, kurie turėjo savo rankose
faktinę valdžią, daugiausia ir
pasinaudojo ta grubiai vykdoma,
pažeidžiant elementariausius tei-

sėtvarkos, finansinius bei mora-
linius principus, privatizacija.

Šitokių būdu didelė kolektyvi-
nio turto dalis pateko ne tiems,
kurie buvo jo verti, o pačios
dviprasmiškos situacijos iškel-
tiems pseudoūkininkams bei ver-
telgoms. Gaila, kad jokių konkre-
tesnių išvadų iš to nepadarė, —
na, žinoma, ir nepajėgė dar pa-
daryti — Sąjūdžio vadovai, kurių
ne vienas, būdamas stiprioje homo
sovieticus įtakoj, vadovavosi
ne tiek galva, kiek širdimi ir
tulžimi.

Ir to dar negana — visur at-
sirado puikiausios sąlygos žmo-
nių supriešinimui, susiskaldy-
mui. Ir ne tik dėl turto, politinių
įsitikinimų, bet ir dėl neįvykdytų
pažadų. Argi LDDP lyderiai ne-
užsiangažavo, nepažadėjo ir
neįsipareigojo, kad bus susumuota
ir įvertinta visa buvusios
komunistų partijos, nuo kurios jie
garbingai atsiskyrė, veikla „dar-
bo žmonių labui”, ir paruošta dir-
va viešai atgailai? Deja, deja!..

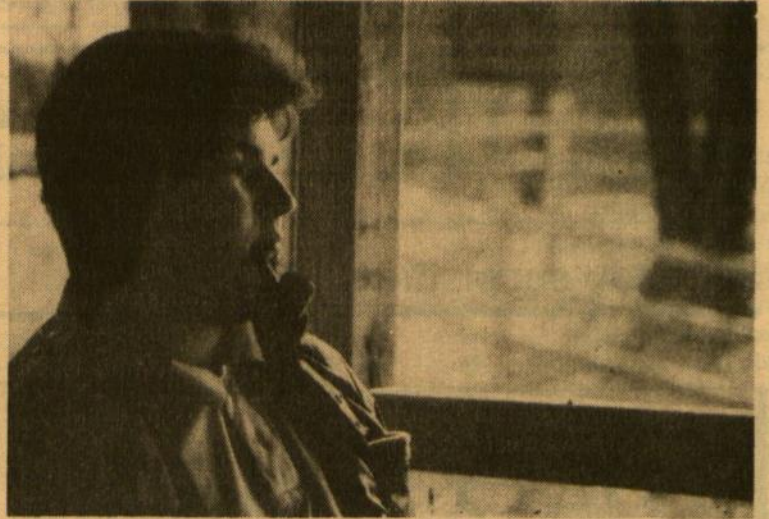
Netvarka augo, brendo stiprėjo
ir pasiekė tokį laipsnį, kai situa-
cija darėsi vis mažiau racionaliu
protu kontroliuojama. O kita ver-
tus, tuo racionaliu protu, anot
Zinovjevo, homo sovieticus ir jam
prijaučiantys asmenys niekada
nepasisižymėjo. Dar labiau viską
sukomplikavo, kad paprastas
žmogelis, — tiek kaime, tiek ir
mieste, — skriaudžiamas ir užma-
sas — niekur nerandamas teisy-
bės, ėmė įtariai uostyti orą ir ne-
ramiai žvalgytis. Kas čia dabar
Lietuvoje dėl to viso pikto, kuris
čia vyksta, kalčiausias? Jam į
talką atėjo ir atsakymą rasti
padėjo pats audringai blogėjantis
gyvenimas bei „pačios objekty-

viausios ir labiausiai nepriklau-
somos informacijos priemonės.”

Tai maždaug tokia Lietuvoje su-
sidarė situacija. Suprantama,
vienur kitur gal buvo ir kiek
kitaip, bet apskritai paėmus, toji
situacija darėsi vis grėsmingesnė,
o atmosfera diena iš dienos vis
labiau įsielektrindavo. O dar čia
toji svetima kariuomenė it Da-
moklo kalavijas virš galvų ilgą
laiką kabojo.

Ypač žmones glumino ir jų
kraują kaitino ir tebekaitina tie
absurdiški reiškiniai, su kuriais
jis susiduria savo kasdieniniame
gyvenime kiekviename žingsny-
je. Štai keletas jų.

Argi ne absurdas, kad Aukš-
čiausiosios Tarybos, o dabar jau
Lietuvos Seimo deputatai, kurie
gauna, palyginus su kitais pilie-
čiais, astronominius atlyginimus
ir kuriems sudaromos kone idea-
lios gyvenimo ir darbo sąlygos,
ateina į savo sesijas ne tiek
pasiruošę rimtai dirbti, kiek
užsiprogramavę vienas kitam į
skiauterę kibti? Argi ne absur-
das, kai dėl parlamentarų ap-
sileidimo ir vištakumo, o minis-
trų ir jų valdininkų žioplumo
kone visos mūsų prekės, gyvas ir
negyvas inventorius bei varis
iškeliauja į užsienį, o mes
privalome mokėti ekonominės
blokados bei šantažo meistrams
už naftą ir dujas du tris kartus
daugiau, negu jos kainuoja pasa-
ulinėje rinkoje? Argi ne absurdas,
kad ilgą laiką vis dar neturėjome
savojo pinigų, kuriuo būtume ga-
lėję pažaboti „broliškus ir nebro-
liškus” respublikų biznesmenus ir
spekuliantus? Argi ne absurdas,
kad mes savus gaminius „par-
duodame” už pažadus, o perkame
už pinigus ir natūrą? Argi ne ab-
surdas, kai prokuratoriai pateikia
medžiaga apie korupciją ir vagys-
tę dingsta kaip akmuo vandenyn-
je? Argi ne absurdas, kai partijos
mokytiniai, kurie, vykdydami
svetimą valią, vedė kraštą prie
katastrofos, dabar vėl taikosi į
neribotą valdžią? Argi ne absur-
das, kai partijos auklėtiniai,
kurie, nesigailėdami jėgų
sveikatos, slopindavo kiekvieną
laisvesnę mintį, dabar vėl visus
moko demokratijos? Argi ne ab-
surdas, kai sučiuptas vagis ne
tik nenubaudžiamas, bet ir
paaukštinaamas? Argi ne absur-
das, kad aukščiausiuose valdžios
organuose darbuotųsi buvę KGB
informatoriai? Argi ne absurdas,
kai susisiekiama ministerija
nepailsdama kelia autobusų
bilietų kainas vien tam, kad auto-
busai išsėtųsi arba važinėtu
pustuščiai? Argi ne absurdas, kai
per rinkimus Šalčininkų rajone
vienas pilietis įsigudrino pabal-
suoti už save ir šimtus draugų,
o teisėtvarkos organų atstovai į tai
reagavo tik sofistika? Argi ne ab-
surdas apkaltinti ragunų me-
džioklės organizavimu tuos, kurie
ieško nusikaltėlių valstybei ir
žmonijai, o tuos, kurie ruošia

Julius Keleras

Laiškai iš Vilniaus (11)

Sveiki mielieji,

apie ką pagalvoji, perskaitęs, jog
Lietuva pagal sugebėjimą pri-
traukti užsienio kapitalą užima
tik 93 vietą — po Latvijos (87
vieta), Estijos (84 vieta), nekal-
bant jau apie Čekiją (40 vieta),
Slovakiją (57 vieta), net ir Slo-
veniją (61 vieta)? Bent jau aš tą
akimirką pagalvoju apie tuos var-
guolius, kurie senatvės prislėg-
tais žingsneliais tipena pirkti
duonos, sviesto, reumato išsu-
kinėtais pirštais graibo baltus ir
geltonus centus pigiausios deš-
ros sprindžiui, prasto, pavan-
denijusio pieno buteliui, negal-

susidorojimą su jiems nepalankiu
laikraščiu, pagarsinti kaip tik-
ruosius demokratijos gynėjus?

O bene didžiausias absurdas,
kad visa kaltė už sugriautą žemės
ūkį ir visą ekonomiką suverčia-
ma vienam žmogui — tai Vytau-
tui Landsbergiui. Tarsi ten —
buvusiose Sovietų Sąjungos re-
spublikose, — kur Landsbergio
nėra nė kvapo, padėtis būtų kito-
kia. O jau absurdo viršūnė, kad
daugelis žmonių Lietuvoje šia
nesąmone ir melu patikėjo ir šiuo
metu kai kuriose vietovėse Lan-
dsbergis tapo nebe mūsų Nepri-
klausomybės pagrindiniu archi-
tektu, o tik muzikantu.

Ir dar daug galima būtų tokių
ir panašių absurdo mūsų kasdie-
ninėje būtyje ir būtyje išvardinti,
bet ir iš to, kas jau pasakyta,
manau, pakankamai aišku, kokį
vaidmenį mūsų gyvenime dar
vaidina tasai Aleksandro Zinov-
jevo išvilktas į dienos šviesą
homo sovieticus. O absurdo ab-
surdas, kad mes tą absurda
stengiamės įveikti tuo pačiu ab-
surdu, kaip kad gesindami ugnį
ugnimi. Ir bene įtikinamiausiai
tai liudija faktas, kad į valdžią
vėl veržiasi tie žmonės, kurių
mokytojai tą absurda kūrė, bran-
dino, vystė ir platinę.

Kodėl šitaip?

(Nukelta į 3 psl.)

Siemetinio Ateities savaitgalio metu, lapkričio 6 dieną, Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje: vienas iš Ateities savaitgalio programos paskaitininkų, dr. Saulius Girmas iš Muenchen'o, su Juozu Polikajū, Ateitininkų federacijos pirmininku.

Jono Kuprio nuotrauka

vodami apie jokiais statistikas.
Kodėl tiek daug nelaimingų žmo-
nių šiam lietuviškam pasauliui?
Ar mes prastesni už kitas tautas?
Ar mūsų ubagai menkesni? — ga-
lėtų paklausti koks išdidėsnis lie-
tuvybės gynėjas. Ne, ne menkes-
ni, tik spėju, kad jų būrys žymiai
gausesnis nei dvidešimtojo am-
žiaus pirmoje pusėje, kai visuo-
menės ir elgetų santykis dar
buvo itin žmogiškas, pagarbus,
krikščioniškas.

Tarkim, elgetos dalyvaudavo
atlaidų ir kitų švenčių apeigose,
gaudami didesnį nei paprastai
išmaldą; nestokodavo jie dėmesio
ir pagarbos per Žolinę, Visų Šven-
tųjų šventes, Vėlines, tomis
iškilmingomis dienomis nerink-
dami išmaldos, tik susėsdami į
bažnyčią vedančių gatvių pakraš-
čiuose, aplink šventorių ir prie
bažnyčios laiptų. Ten jie giedo-
davo, meldavosi. Kai kuriose
kalendorinėse šventėse ir šer-
menų apeigose 20-ojo amžiaus
pirmos pusės elgetos dar buvo
susiję su mirusiųjų pasauliu: jie
buvo tarsi profesionalūs maldi-
ninkai, kurie meldėsi pagal situa-
ciją — gyventojų namuose už jo
šeimą, laidotuves — už mirusįjį.
Švenčių dienomis išmalda elge-
toms buvo atvežama specialiai;
netgi ir kepdamo ją specialiai, ir
skirtingai vadindavo: Kapčia-
miesčio apylinkėje — „dzieda-
duosė”, apie Švencionis —
„elgetų duona”, Dzūkijoje —
„dziedų duona”. Duonos kepimas
elgetoms buvo susijęs su duonos
aukojimu mirusiems protėviams.

Grįžkime į 1993-uosius. Elgetos
prie Katedros, prie centrinio
gastronomo, stoties rajone, prie
bažnyčios. Susigūžę, invalidai,
pritūpę ar prigulę ant lapkričio
žemės. Aukoja jiems žmonės, au-
koja, bet ką gali aukoti, pats kone
ubagu būdamas. O labiausiai ne-
viltin puolę net ir neubagauja:
apsigyvena, tarkim, geležinkelio
stotyje. Su aušra kelias, rausiasi
šiukšlių dėžėse. Kartais policija
juos išvaro, bet, žiūrėk, ir vėl
sugrįžta: neturi kur eiti. Už 36
litus niekas pragyventi negali; ro-
dos, ir visiems būtų aišku, tik
vyriausybei, regis, ne — juk ji
nenakvoja stotyse, patilėse,
sandėliuose ar rūsiuose. O juk
vien Vilniaus stotyje gyvena 260
„etatinų” darbuotojų, o kur dar
kiti karštieji taškai?

Pagal vyriausybės nutarimą,
Lietuvoje nakvynės namai turėtų
būti įkurti visuose didžiuosiuose
Lietuvos miestuose. Tik ar
galima tuo patikėti? Nors Kaune
jau nuo Naujųjų metų nakvynės
namai — vieninteliai respubliko-
je — priima lankytojus. Laikino-
joje prieglaudoje nuolat gyvena
apie 40 žmonių — nuo šešiolikos
iki septyniasdešimties. Čia apsi-
stoję žmonės sugrįžę iš įkalinimo
įstaigų, laikinai netekę ar visai
neturintys gyvenamos vietos,
našlaičiai. Spalio mėnesį patalpos
nakvynės namams paskirtos ir
Vilniuje, buvusiam Šiaurės
miestelyje, kur ne taip seniai dar
karaliavo sovietinės armijos le-
gionai... Lauksim. Bet labiausiai,
aišku, lauks tie, kurie dar nežino,
kur šią naktį galvą priglaus.

Jūs

Julius Keleras

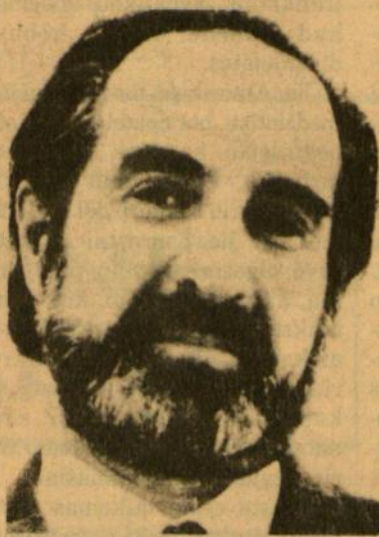
Litvako prisiminimų ir komentarų knyga

ALGIRDAS LANDSBERGIS

Grigorijaus Smoliakovo knyga *Die Nacht die Jahre dauerte* (Naktis, kuri tęsėsi metų metus) turėjo laukti daugelį metų, kol ji išvydo dienos šviesą. Jos vokiškąją laidą pagimdė sąžinės balsas – knygos redaktorius ir leidėjas, Konstanz'os universiteto profesorius Erhard Roy Wiehn, yra vokiškai parašęs seriją knygų apie žydų tragediją Antrojo pasaulinio karo metu. Iš lietuvių kalbos knyga išvertė vilnietis Horstas Tuleikis.

Dalis šios knygos, „autobiografinis pasakojimas“ *Ahistata*, lietuviškai pasirodė prieš penkerius metus. Autorius buvo jį paruošęs jau 1968-aisiais, bet cenzūra jo nepraleido. Tie epizodai iš Kauno geto gyvenimo, antinacinių kovų ir pirmųjų pokario metų atrodė lyg pradėtos, bet, deja, neužbaigtos išsamios autobiografinės fragmentai. Jūs riboja ir „brežnevinė era“ dar būdingas „vidinis cenzorius“. Bet ir šiuose fragmentuose atsiskleidžia patraukliosios autoriaus savybės: jautrumas, blaivumas, humaniškumas.

Gimęs Kaune, Grigorijus (Hiršas) Smoliakovas prieš pat vokiečių okupaciją buvo pradėjęs studijuoti mechaniką Kauno universitete. Jo tėvas buvo nužudytas pirmosiomis nacių okupacijos dienomis, motina ir sesuo žuvo Stutthof'o koncentracijos stovykloje. Dabar Smoliakovas redaguoja Vilniuje keturiomis kalbomis išeinantį, „Lituanus“ leidyklos leidžiamą dvimėnesinį laikraštį *Lietuvos Jeruzalė*, * dalyvauja žydų kultūrinėje, visuomeninėje veikloje.

Grigorijus Smoliakovas

Savo knygoje Smoliakovas trumpai apžvelgia litvakais vadinamų Lietuvos žydų istoriją nuo 14-ojo šimtmečio. Jų gyvenimui, anot autoriaus, buvo „ramus, be didelių sukrėtimų, be itin sunkių apribojimų, be pogromų, ko negalima pasakyti apie žydų padėtį kaimyninėse šalyse“. Iš kitų valstybių žydų bendruomenių litvakai išsiskyrė savo „tautiniu sąmoningumu“. Sionizmas niekur nebuvo taip tvirtai ir giliai įsišaknijęs, kaip Lietuvoje. Žydų tautinė kultūra ir švietimas, ypač suklestėję Nepriklausomoje Lietuvoje (1918–1940), neįblėso ir po 1926 metų, suvaržius tautinių mažumų autonomiją. Čia, anot autoriaus, svarbų vaid

Lietuvos Jeruzalė, Lietuvos žydų bendruomenės periodinis leidinys, išeina keturiomis kalbomis: jidiš, lietuvių, anglų ir rusų.

menį suvaidino ir Lietuvos valdžios parama.

Iš viso Smoliakovas Lietuvoje atranda daugiau gero, negu blogo: „Buvo daug žydų žudikų, bet ir nemaža lietuvių rizikavo savo gyvybe, gelbėdami žydus“. Lietuvoje buvo išgelbėta apie 700 žydų, ir prie to prisidėjo apie 10,000 žmonių. Autorius apskaičiuoja, kad ir žydų žudikų buvo apie 10,000 – du oficialūs batalionai, kiekviename mieste po keletą žmogžudžių.

„Toksai mano apskaičiavimas“, pareiškia Smoliakovas. „Aš daug iškentėjau ir turiu moralinę teisę į savo nuomonę“.

Kalbėdamas apie daug triukšmo sukėlusią 1991 metais „karo nusikaltėlių“ amnestiją, autorius teigia, jog toji problema nėra „milžiniška“, ir ją būtų galima ramiai išspresti pačioje Lietuvoje. Bet šį klausimą „mėginama ir išpūsti“, vadovaujantis politiniais iškačiavimais. „Užsienyje“, priduria Smoliakovas, „nežinoma, kas čia dedasi“.

Pusę knygos užima dokumentų faksimilių ir nuotraukų rinkinys – nuo 1388 metais Vytauto Didžiojo privilegijų žydams iki Atgimimo metu mūsų laikais užgimusios Lietuvos Jeruzalės (vienintelio laikraščio jidiš kalba Rytų Europoje) puslapių. Perspausdinti žydų naikinimo dalinių ir nacių pareigūnų pranešimai, ištraukos iš karo nusikaltėlių teismo Nuernberg'e protokolų.

Rašydamas apie pastangas išlaikyti žydų kultūrinį gyvenimą, Smoliakovas pareiškia: „Mes norime tikėtis, kad dabartinėje Lietuvoje, šalyje beveik be žydų, pasiliks ženklų, kad jie čia kadaise gyveno, dirbo ir nemažai prisidėjo prie šalies gerovės“.

Vienas tokių ženklų yra šioji Grigorijaus Smoliakovo knyga ir veikla – šviesios litvakų tradicijos išraiška.

Grigorijus Smoliakovas

Nekaltai gyvu išlikusiojo rauda

Jeruzalė kadaise buvus prie Neries – Beliko kapinynas Paneriuose...

(Iš Lietuvos žydų žūties kalendoriaus)

Klausyk, Izraeli, mano verksmo, išgirsk, Izraeli, mano raudą! Esu vienas iš kadais garsų litvakų kartos,

Kuri, aiman, buvo pakirsta, nesulaukus jai nė dvidešimties. Jau penkiasdešimt metų velku ant savų pečių

sunkią kaltės naštą: visi aplinkui buvo išžudyti, aš vienas gyvas likau. Neturiu šiandienos, neturiu rytdienos. Nekaltai gyvu išlikusiojo našta neleidžia man skirtis su vakardiena. O vakardiena – tai rudosios hidros pražudyta litvakų gentis, vakarykštė diena – tai raudonosios pabaisos uždaušta mano tautos kalba, sutrypta kultūra. Ir aš – apgailėtinas Lietuvos žydų likinys: keistuoliška būtybė be kilmės, be savos kalbos, be istorinės atminties...

Nekaltojo kaltė neleidžia man nurimti – Ji mena, šaukia, reikalauja: kalbą savą atgaivink, kamieną savą atsimink ir kilmę! Išlaikyk atmintyje nekaltai pakirstus motiną ir tėvą, brolių–seserį, draugus, pažįstamus ir bendrus! Neleisk niekam išniekinti jų švento atminimo! Tad kas būtų mian? –

Paneriuose 1941-1944 metais nužudytųjų kapinynas.

(Iš Broniaus Kvickio „Mūsų Lietuva“ I tomo)

Vien antkapius statyti, paminklus, atminimo akmenis vis dėti, kalti memorialines lentas. Ne vien iš akmens, medžio ar metalo. Antkapiais pavirto seni raštai mūsų šventieji Mažvydo bibliotekoj; paminklus mums atstoja kiekvienas lapas paskutinio žydų laikraščio Nemuno krašte šventuoju „Lietuvos Jeruzalės“ vardu; paminklinėmis lentomis pavirsta lietuvių studentų judaikos studijos senajame Vilniaus universitete, Lietuvos žydų dailininkų paveikslai, Valstybinio žydų muziejaus eksponatai. Grigorijaus Kanovičiaus romanai... Esu akmenkalys ašai, antkapių statytojas, be perstojo mirusiųjų garbei vis „Kadiš“ maldą šnibžu.

(Iš Lietuvos Jeruzalės, 1993 rugsėjis–spalis. Skaityta gedulo vakare Vilniuje 1993 m. liepos 15 d.)

Kokie pavojai mus tyko

(Atkelta iš 2 psl.)

Nereikia būti nei dideliu politiku, nei giliu filosofu, nei aiškiarege Vanga, kad suprastum: būtina pereiti iš absurdiškos santvarkos į žmogišką, normalią civilizotų tautų būtį ir būitį. Ir pereiti vadovaujantis ne kokių nors ypatingų ekspertų protu bei patyrimu sukurta teorija, o su tais pačiais per daugelį metų absurdiško gyvenimo absurdo užprogramuotais sovietiniais žmonėmis. Ir tai reikia padaryti dar užsietiesios okupacijos, nuolatinės blokados, ekonominės suirutės, visokeriopo šantažo, organizuoto nusikaltimų sąlygomis. O rimtesnės pagalbos mums nėra iš kur laukti. Net užsienio ekspertai mums nedaug ką gali padėti, kadangi jie šitime homo sovieticus sukelto chaoso orientuojasi taip, kaip savo metu Bush, Thatcher, Kohl ar Mitterand orientavosi genseko Gorbachiovo psichologijoje ir jo pasisavintame iš anglų filosofo Bertrand Russell „naujamajame mąstyme“.

Kaip ten bebūtų, šiuo metu Lietuvoje iš daugelio partijų, susivienijimų, frakcijų bei blokų lyderių visuose valstybinio mato klausimuose bene pats kompetentingiausias yra Vytautas Landsbergis. Jis ne tik jau sugebėjo įveikti daugelį homo sovieticus jam primestų psichologinių barjerų, prietarų, kanonų bei stereotipų, bet ir iš pat pradžių žinojo ko nori ir ko siekia. Per visą valstybinės veiklos laikotarpį jo tikslas buvo aiškus, nekeičiamas ir nekvestionuojamas – Nepriklausoma Lietuva. Orientavimasis į Vakarus, Lietuvos europizacija jam buvo ir yra tik pagrindinė grandis ilgoje tautinės savimonės tobulinimo grandinėje – tėvynės prestižas, gerovė ir saugumas. O Vytauto Landsbergio simpatijos tarpukario Lietuvai nėra vien asmeniškumo,

pieteto ar orientavimosi klausimas, bet turi kur kas gilesnės šaknis. Juk maža tarpukario Lietuva, kuri buvo paveldėjusi tokį sunkų palikimą, kaip reta kita valstybė pasaulyje, per palyginti trumpą laikotarpį sugebėjo net ir visuotinės krizės epochoje padaryti savo litą viena stipriausių valiutų planetoje.

Ar tokia Landsbergio pozicija gera ar bloga, parodys ateitis, bet jau šiandien galima pasakyti, kad jis savo siekiais ir politika yra iš visų politinių grupuočių lyderių nuosekliausias. Deja, to nepasakysi apie kitą gerbiama ir populiarią valstybinio mato veikėją Algirdą Mykolą Brazauską, kuris per visą savo sąmoningą gyvenimą, atrodo, užėmė delsimo, laukimo poziciją ar tik instrukcijų vykdymo funkcijas, o savo balsą pakeldavo kur neabejodavo dėl sėkmės. Žinoma, toks protingas neskubėjimas nėra blogas dalykas, bet jis gali būti lemtingas ribinėse situacijose.

Šiuo metu, kai prezidentas Brazauskas emė forsuoti valstybės valdymo struktūrų performavimą savais kadrais ir neatsispiria

populistišioms nuotaikoms, sunku atsikratyti minties, ar tik jis nebus patekęs į Aleksandro Zinovjevo mokyimo įtaką, kurios esmė galima nusakyti tokiais šio filosofo ir rašytojo žodžiais: „Krizė komunistinė. Ir ji gali būti įveikta tik komunistiniais metodais.“ Kaip žinome, vienas iš komunistinių metodų ir buvo – vesti liaudį, o ne duoti jai pačią eiti.

Be to, yra pagrindo manyti, kad kai kam, labai įtakingam ir labai svarbiu, sunku bus atsilaukti pagundai anksčiau minėtus Zinovjevo žodžius, išreiškiančius esamos situacijos esmę, įsitraukti į savo veiklos programą. Tegul ir nerašyta. O LDDP kaip LKP ir VKP (b) taktikos bei strategijos paveldėtoja šioje srityje turi geresnį patyrimą negu kitos partijos. Negi tai neliudija, jog LDDP lyderiai skubotai, bet planingai stengiasi pastatyti savus žmones visose politinio, ekonominio, kultūrinio, juridinio gyvenimo sferose bei valstybės saugumo postuose. O kuriam galui? Kad užtikrintų kvalifikuotą, kompetentingą vadovavimą bei kontrolę? Jiems

žinoti, o mums, paprastiems mirtingiesiems, tik spėlioti. Juk žmonės, įsėję nomenklatūros mokyklą, niekada nieko nedaro tik šiaip sau, neturėdami toli siekiančių strateginių tikslų.

Beje, šitokias neramias mintis palaiko ir atkakliausio, karingiausio, energingiausio bei rimčiausio Landsbergio oponento Arvydo Juozaičio susitikimas praėjusių metų rudenį su Aleksandru Zinovjevu, kuris jam štai kokiais žodžiais patarė, kaip siekti didžiai kilnių tikslų ir aukštų idealų: „Reikia pačiam pasakyti, kad esi genialus, nes niekas šito už tave nepasakys. Reikia nepamiršti savęs. Nes pasaulio istorija – tai konkrečių žmonių vardai. Vardai ir vardai.“

Ką j tai galima pasakyti? Nebent ir čia tik paspėlioti. O gal ir ne. Juk turėdamas tokį pasaulinio garso mokytoją, kuris jam patikėjo savo *credo*, A. J. „istorinės klaidos“ tikrai nepadarys, o tik savo vardą visiems laikams įrašys ten, kur jis bus geriausiai matomas.

* * *

Žinoma, labai gaila, kad Aleksandras Zinovjevas, didysis sovietinio komunizmo demaskuo-

tojas ir jo priešas, reikalavęs „komunizma“ pašalinti kaip „vežinį auglį“, ne tik nieko pozityvaus nematė Gorbachiovo „perestroikoj“, bet ir ją pasmerkę, kaip norą šalį grąžinti į viduramžius, kaip nusikaltimą Sovietų Sąjungos žmonėms. Tačiau klaidžiausia tai, kad objektyviai imant, jis ragina vėl grįžti prie to, kas jau buvo Stalino ir ypač Brežnevo viešpatavimo metu. Todėl Zinovjevo idėjos, nepaisant jų prieštaravimo, mielai gali būti pasisavinamos tų sluoksnių, kurie dieną naktį galvoja apie revanšą ir visos buvusios „komunizmo“ sistemos restauravimą.

Tad kas gali garantuoti, kad LDDP nepateks ar nėra patekusi į tokių prieštarų ir kartu kapituliacinių idėjų įtaką?

Manau, kad šių ir j juos panašių klausimų bei problemų jokių būdu negalima išleisti iš akiračio. Juk būtų pats didžiausias neapsižiūrėjimas ir absurdas, kad lietuvių tauta, tiek iškentėjusi ir sudėjusi aukų, žengdama jai pirmąjį žingsnį, būtų atsisakiusi reformų bei avantiūristinių eksperimentų keliu į šviesų rytojų, į „žiojėjančias aukštumas“, tiek kartų išprievartauta, žlugdyta ir krau-

Revolveris ir angelai

PRANAS VISVYDAS

Naujame Los Angeles Konvencijų centro pastate gruodžio pradžioje vyko tarptautinė dailės mugė ART/LA93. Iš greitkelio žiūrint, pastatas panašus į milžinišką cisterną. O viduje –

juose skandinta, vėl nuolankiai atsigręžtų į savo vakarykščius mokytojus ir prarabus, gensekus ir jų mokinius ir maldautų: „Atleiskite mums už neapgalvotą atgimimą ir Pirmąjį sąjūdį! Mes buvome labai nedėkingi. Užtat dabar gyvename pusbadžiu, šalama ir tarpusavy riejamės. Nežinia, kada tai baigsis, o mūsų kantrybė jau išseko. Tad atleiskite ir vėl mus išmintingai valdykite, ir vėl su begaliniu atsidaivimu tvarkykite! Mes norime socialiai turėti duonos, degtinės, šilumos ir benzino. Jei visa tai duosite, būsimė geručiai, švelnučiai, ramučiai kaip pelytės po šluota ir dėkingi iki grabo lentos. Mums nereikia jokių laisvių ir viešnamų... atsiprašom, viešumų. Tokie dalykai reikalingi tik landsbergininkams ir Sąjūdžiui Nr. 3, idant galėtų kiršinti mūsų nemirtingąjį liaudį ir burnoti prieš Partiją, visų mūsų pergalių organizatore. Amen“

Šiuo metu, žinoma, dar nėra pakankamo pagrindo tvirtinti, kad LDDP lyderiai būtų įsitikinę: „Krizė komunistinė. Ir ji gali būti įveikta tik komunistiniais metodais“, bet kad homo sovieticus mūsųose dar labai gajus ir įtakingas, mąstančiam žmogui irgi neturi kilti abejonių.

Iš visos Aleksandro Zinovjevo kūrybos ir mokyimo apie sovietinį komunizmą reikėtų padaryti tik vieną teisingą išvadą – niekada neturi būti atkurta tokia santvarka, kurioje tarpsta ne paprasti laisvi žmonės, o nepaprastos žiurkės. Tai bendras visų Lietuvos žmonių reikalas.

erdvė, platuma, raminančiai paprastos linijos, pakopos, eskalatoriai... Tik eik, tik šok, tik būk, tik dairykis.

Tačiau mugės didžiulėje salėje kažkodėl rodomų dalykų plane stigo patrauklaus logiško išdėstymo. Vyravo savotiška postmodernistinė maišatis, kartais pavirstanti labirintiniu nesuigaudymu. Eini ir nežinai, ar jau esi čia buvęs. Arba, žvilgtelėjęs už pertvaros, staiga surandi dailės būstą (booth), lyg ir slepiamą nuo smalsių lankytojų.

Ekspozuotojų kur kas mažiau negu ankstyvesniais metais. Dabar tik 130 iš 14 pasaulio šalių. Kaip visad, stulbina įvairovė: tapyba, grafika, fotomenas, instaliacija, afrikiščių bei indėnų skulptūra, šiek tiek tuštoki japonų sienų plokščių reljefai, architektūra, baldų pavyzdžiai, kompiuterių menas, TV žodinė terapija... Pridėkime dar įkryrų robotą, važinėjantį invalido kėdėje, rėkaujantį ir begėdiškai demonstruojantį falos galia.

Nesuradau jokio dailininko iš Lietuvos. 1991-aisiais dalyvavo keli fotomenininkai. Išslydo iš atminties pavardės. Idomu, ar jiems pavyko ką nors parduoti? Kalifornijos ekonominė krizė užgnaužė galerijų biznį. Žiūrovai kūriniams žavisi, giria, tačiau retas ryžtasi pakloti tūkstantines sumas. Jei perka, tai tik finansų ar filmų pasaulio magnatai. Kad ir toks Sylvester Stallone, įsigijęs meksikiečio Enrique Magaña drobes – stilingas stambiakūnių figūrų kompozicijas. Iš tiesų Magaña yra puikus tapytojas.

Perka ir kolekcionieriai. Kaip tik dabar palankus metas įsigyti čia iškabintus R. Diebenkorn'o, D. Hockney, J. Debuffett, Frank Stellos, Sam Francis ir kelių kitų modernių nedidelius kūrinius. Už neseniai numirusio kaliforniečio Diebenkorn'o peizažą prašoma tik 70 tūkstančių. Retai (Nukelta į 4 psl.)

Aštuntojo mokslo ir kūrybos simpoziumo metu, 1993 m. lapkričio 24-28 dienomis, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, „Americans for Lithuanian Freedom“ grupės nariai pokalbyje su Vytautu Landsbergiu: (iš kairės) dr. Vidas Nemickas,

Algis Kazlauskas, Marytė Nemickienė, dr. Vytautas Narutis, profesorius Vytautas Landsbergis.

Vidos Kuprytės nuotrauka

Apie Viktoro Vizgirdos laidotuves ir kūrybos parodą Lietuvoje

Dailininkas Viktoras Vizgirda mirė šią vasarą, 1993 m. liepos 10 d. Cape Cod, Massachusetts, Centerville slaugos namuose. Jo palaikų urna palaidota Vilniuje, Antakalnio kapinėse, spalio 5 dieną. Apie pašarvojimą Šventų Jonų bažnyčioje, gedulingas pamaldas ir apeigas kapinėse plačiai rašė Lietuvos spauda. Tuo laiku, nuo rugsėjo 30 dienos Lietuvos dailės muziejuje, Vilniuje, vyko Vizgirdos tapybos darbų paroda. Visi laikraščiai pranešė laidotuvių ir parodos programą iš anksto.

Vakarinėse naujienose Vilniuje, rugsėjo 30 dienos Jadvygos Godunavičienės reportaže rašoma: „Viktoro Vizgirdos In Memoriam parodoje pusė šimto paveikslų iš abiejų dailininko kūrybos laikotarpių — ikikarinio Lietuvoje ir pokarinio emigracijoje, i Lietuvą grįžta vienas didžiausių jos menininkų, mūsų tapybos klasikų, — pasakė spaudos konferencijoje menotyrininkė Irena Kostkevičiūtė. Ji apibūdino pagrindinę ryškios, spontaniškos Vizgirdos tapybos raidą ir reikšmę, pirmąjį dailininko atvykimą i tėvynę 1966 metais, kai dauguma emigracijoje gyvenusių dailininkų nebendravo su likusiais Lietuvoje kolegomis“. Tą pačią dieną *Respublikos* dienraštyje Sofija Si-

Dailininko Viktoro Vizgirdos palaikų laidotuvės Vilniuje, Antakalnio kapinėse, šių metų spalio 5 dieną.

ratienė rašė: „Tačiau Lietuva Viktoro Vizgirdos svajonėse ir vizijose buvo nuolat. Jis sakė: 'Gyvas ar miręs grįšiu į Nepriklausomą Lietuvą'. Vizgirdos palaikų i Lietuvą atlydėjo jo našlė E. Vizgirdienė, sūnus ir marti. Parodą ir perlaidojimą organizavo Lietuvos dailės muziejus, Dailės akademija ir Dailininkų są-

junga.“

Kitą dieną, spalio 1, Lietuvos ryšas idėjo ilgėlesnį pokalbį su Elena Vizgirdiene. Viktoras nenorėjęs išparduoti savo paveikslų — taupė, kas geriausia, Lietuvai. Vis vien daug jo kūrinių turi žmonės Amerikoje, mažiau Kanadoje, Australijoje, Vokietijoje. Yra jų ir Amerikos muziejuose.

Respublikos spalio 2 dienos laidoje paskelbtas išsamus Rasos Kelelytės straipsnis apie minėtąją In Memoriam parodą. Jinai pabrėžė Viktoro Vizgirdos pasisakymą 1940 metais *Naujosios romuvos* žurnale: „Kūrybinio proceso metu menininko individualybė yra pagrindas jo meno pasaulėžiūrai. Menininkas negali būti nuosirdus, jei jis dirba pagal kitų nustatytus principus“. Tuo metu Vizgirda buvo Lietuvos dailininkų sąjungos pirmininkas (1936-1939), o nuo 1940 metų Dailės akademijos rektorius Vilniuje. *Vakariinių naujienų* spalio 8 dienos laidoje Jadvyga Godunavičienė atpasakojo pokalbius su Elena Vizgirdiene. Ilustruota prieškarinė nuotrauka, kurioje Vizgirda matomas greta prof. J. Vienožinskio. Naujasis savaitraštis *Vilniaus tribūna* įsidėjo reportažą „Gali jausti paguodą (Viktoro Vizgirdos amžinajam sugrįžimui)“.

Itin jautrų rašinį „Šioje žemėje taip trumpa...“, pasirašytą Aladonos Dapkutės, paskelbė *Naujasis dienovidis* spalio 29 dieną, pridėjęs enciklopedinę biogramą ir portretinį atvaizdą. Tasai straipsnis pradėtas taip: „Gyvenimo džiaugsmo spalvomis aidai Viktoro Vizgirdos (1904-1993) gyvenimo paskutinio laikotarpio drobės, kur iš žalumų ir spontaniškų, energingų potėpių sklinda gyvasties energija — ne tik gamtos, o ir nemirtingos žmogaus sielos...“.

(Santrauką parengė Jurgis Gimbutas)

Lapkričio 4-8 d. Lietuvos Žemės ūkio akademijoje Lietuvos Žemėtvarkos ir hidrotechnikos inžinierių sąjunga (LZHIS) kartu su valstybine bendrove „Prancūzijos Elektra“ (EDF) organizavo seminarą: „Mažosios elektrinės Lietuvoje“.

Prie dailininko Viktoro Vizgirdos kapo Vilniuje, Antakalnio kapinėse, laidotuvių dieną, 1993 m. spalio 5 d.

Nuomonės ir pastabos

Atviras laiškas muzikui-medžiotojui

Biografai rašo, kad Austro-Vengrijos sosto ipėdinis, nužudytas 1914 metais, mėgdavo medžioklės „sportą“. Šimtai varovų apsiausdavo mišką, ir princas, sėdėdamas patogioje kėdėje ant paukštinimo, šaudydavo į panikoję pro šalį lekiančius žvėris. Yra jo nuotraukos, — išdidaus, prie ištisos eilės negyvių gyvulių. Labai daug pasikeitimų įvyko nuo to laiko, ir pats Franz Ferdinand žuvo nuo kulkos — de ja, tiksliai nuo vienos. Bet jis gyveno prieš 80 metų, kai žmogaus sąmonė dar nebuvo pabudusi aplinkai — kada, pavyzdžiui, nebalto rasės buvo laikomos žemesnėmis, ir apie gyvulius skelbiama, kad jie nejaucia taip, kaip žmonės, o yra gyvos mašinos.

Gamtos apsaugos judėjimas civilizuoatame pasaulyje seniai pasmerkė medžiojimą dėl „sporto“. Laukinių gyvulių yra mažai belieki, daugelį gresia išnykimas. Tie, kuriems rūpi gyvulių naikinimo pasekmės gamtos balansui, šaukia šitą besaikį žudymą sustabdyti. Psichologai kalba apie žudymo-dėl-malonumo neišvengiamą reikšmę žmogaus vystymuisi, sociologai riša su agresyvumu ir žiaurumu žmonių santykiuose. Mokslininkai, bestudijuodami gyvulius, įrodė — ką kiekvienas jautrus žmogus jau seniai žinojo — kad jų kentėjimas iš esmės nesiskiria nuo žmogaus kentėjimo.

Tamsta, muzike, kalbėdamas per Čikagos „Rytmečio ekspreso“ radijo programą „šekmadienį, gruodžio 5 dieną, pareiškė, kad šalia savo profesijos kaip dainininko kompozitoriaus, mėgstame medžioti — ne dėl to, kad Tamstai trūktų maisto, o dėl sporto, dėl malonumo, todėl, kad jaučiate kažkokį protėvių šauksmą. Tamstos šalyje, matyt, medžioklė laikoma aukštesnės klasės „sportu“; girdėjome, kad ir paties Prezidento gyvenvietėje vienas kambarys pašvęstas medžioklės

irankiams. Nepalikote abejonės, kad Tamsta šituo „hobby“ didžiuojatės.

Čia, Amerikoje, mes irgi turime medžiotojų, bet neatsimenu, kada begirdėjau ką nors viešai tuo giriantis. Žinau, kad dar yra tokių, kurie tai daro dėl malonumo, bet jie paprastai suranda savo elgesio kitokių pateisinimų, kaip, pavyzdžiui, kad jiems trūksta pinigų nusipirkti maisto ar kad, jų nuomone, tam tikros rūšies gyvulių yra per daug, ar kad jiems reikia ginti savo naminių gyvulių bandas nuo žvėrių užpuolimų, ar panašiai.

Tamsta esate laikomas menininku, kultūringas — tai turėtų reikšti, kad ir jautrus — žmogus. Bet koks tai jautrumas, kokia kultūra, jeigu turite malonumą iš gyvybės žudymo? Jeigu nesu-prantate, neatjauciate, kad kiekvienas gyvis nori gyventi, kad jam skauda, kad jis bijosi nematymo, kaip ir Tamsta bijotumėte, jei Tamsta kas šaudytų ar gaudytų su spastais. Šiais laikais kultūringo žmogaus sąvoka jau neapsieina be supratimo gamtos, kurioje gyvename, ir jautrumo visam, kas tik gyva.

Mahatma Gandhi yra pasakęs, kad apie tautos didybę, jos dvasinę kultūrą galima spręsti iš to, kaip ji elgiasi su savo gyvuliais. Lietuvos kultūros darbuotojai negali apeisti šitos svarbios žmogiško sąmonėjimo srities. Eitiškas apsiėjimas su gyvuliais privalo būti bendro sąmonėjimo ir tuo pačiu kultūrejimo dalis.

Laisvėjanti lietuvių tauta stengiasi pasivyti Vakarų kultūros lygi, atitaisyti per penkiasdešimt metų įvykdytą dvasinę jai žalą. Jūs, menininkai ir kultūros darbuotojai, turite ypatingą pareigą jai pagelbėti iš to atsilikimo išsi-veržti. Taip pat nešate atsakomybę už savo pavyzdį bei viešas pastabas.

L. Tornau
Chicago, Illinois

Laiškai redakcijai

VIII MKS praėjus

Išvykdamas i Lietuvą, dar kartą noriu pasidžiaugti įvykusiu Mokslo ir kūrybos simpoziumu ir labai greitai, išsamiau jo darbo aprašymu *Draugo* kultūriniame priede šių metų gruodžio 4 dieną. Šiuo reikišku nuosirdžią padėką Lietuvos mokslininkų vardu visiems simpoziumo šeimininkams.

Ta pačia proga noriu kai ką patikslinti. Kalbėdamas apie mokslo padėtį Lietuvoje, aš minėjau — gal tik trečia karta išbris iš dvasinio purvo. Tuo tar-

pu paskelbtoje apžvalgoje kalbama apie tai, kad mokslui atsigauti reikės trijų kartų. Ne apie dvasinę mokslo krizę kalbėjau, o apie visos tautos.

Antra, Lietuvos Žemės ūkio akademijos garbės daktaro diplomą, apie kurį buvo kalbama apžvalgoje, buvo skirtas profesorui Jonui Vengriui, o ne jo sūnui, dr. Vitolui Vengriui, kuris buvo prašytas tik perduoti diplomą adresatui.

Prof. dr. Leonas Kadžiulis,
Lietuvos Mokslo tarybos
pirmininkas

Revolveris ir angelai

(Atkelta iš 3 psl.)

vartau dailės žurnalus, tad nežinau, kuo būtent ypatingas toks Mark Richard. Jo nupieštas „Revolveris“, maždaug 20x14 colių rėmuose, juodai raudonai paspalvintas, pažymėtas 27,000 dolerių kaina. Gal todėl, kad simbolizuoja mūsų epochos nusikaltamumą.

Vaizduoti žmonijos siaubingąją, žiauriąją, nešvankiąją pusę sugeba tik pirmo rango menininkas. Esu tiek atsiliejęs šiuolaikinio meno srityje, kad tik šioje mugėje sužinojau, kas yra Clive Barker, turįs legionus gerbėjų. Ne tik pirmaeilis dailininkas, bet ir našus dramaturgas, filmų gamintojas, pagarsėjęs prozininkas. Stebėdamasis varčiau jo gaivalingų piešinių albumą, daugiausia bylojantį makabriškais motyvais, kandžiu žmogiškos prigimties apnuoginimu. Na, ir piešinių kainos! Kai kur už kelis brūkšnius — du tikstančiai dolerių. Turbūt ne per brangu pono Barker'io dievintųjų kienėms.

Klaidžiojant parodos labirinte, išryškėjo būdingas faktas: mūsų žiauriame, nešvankos kupiname laikotarpyje dailininkai domisi angelais. Chagall'o ar R. M. Rilke's elegijų įtaka? Iš dalies taip. Mugėje mačiau ir baisokus (schrecklich) tapytojo Tom Wood angelus ir pusnuogę mergaitę-angelą su išskėstais sparnais, ar sėdinčią ir susimąšius laukiančią nakties — Pax Vobiscum. Mary Beth Picard drobės.

Susidūriau ir su tapytojo De Loss McGraw aštuonių paveikslų jaudinančiu ciklu „Angels Without Wings“, kilusiu ieškant temų pavaizduoti mintis apie žmonių „heroiškas grumtynes“. Šitaip su nepagydoma liga grūmėsi jaunas gabus vyras Michael Johns. Jo draugė Stefanė papasakojo dailininkui paskutinį mirstančiojo reginį. Lovoje gulintis Mykolas sukuždėjo: „Stefane, mano kambaryje yra angelai.“ „Kaip jie atrodo — ar jie turi sparnus?“, paklausė Stefanė. Mykolas atsakė: „O ne. Jie yra lengvi, truputį lengvi, dabar matau aplinkui keturis ar penkis.“ „Kaip tu žinai, kad jie yra angelai?“ paklausė Stefanė. „Todėl, kad jie man pasakė.“ Po trijų dienų Mykolas numirė.

Verta paminėti mugės direktoriaus pavarde — Brian Angel (!) Taip pat, atsigrežiant į „LA Art Susivienijimo“ iki rugsėjo 18 dienos vykusią „Mixed Media“ parodą, galima pasidžiaugti tuo, kad ten 42 dailininkų tarpe dalyvavo Ilona Brazdžionis-Kerr su savo kūriniu „Tarnished Angel“. Paprasta taiklia kompozicija, akrilio dažais, ji poetiškai pavaizdavo metropolio šarmo palieštą angelišką grožį.

Per anksti...

Džiaugiuosi radęs savo čikagiškę paskaitą *Draugo* kultūriniame priede, Nr. 220 (39) [„Lietuvių egzodo literatūra visos lietuvių literatūros raidoje“, 1993 m. lapkričio 13 d.]

Išsiginu: jokios paskaitos 1922 metais Kaune neskaičiau, nes dar nebuvau gimęs.

Su tikra pagarba,
Rimvydas Šilbajoris

— Dr. Rimvydo Šilbajorio atsiprašome, priskyre jam netikėtiną žygdarbį. Po nuotrauka, pridėta prie spausdinamo paskaitos teksto, buvo palikta neišaišyta korektūros klaida — turėjo, aišku, būti: 1992 metais. — Red.

Spalio 20 dieną Vilniuje, „Vagos“ knygne visuomenei buvo pristatyta Mažosios Lietuvos kultūros ir visuomenės veikėjo Georg Sauerwein (1831-1904) poezijos knyga „Rūgštaus vyno eilėraščiai“.

Haris Šibačius

Bitė

Didžiulė pieva blizga saulėje išdykusių rasių lašelais, kurie džiaugsmingai supasi ant dar neatmerktų miegančių dobilų žiedynų akių. Lankoj, šalia vienišų pavieškelės sodų bunda saulėtas ankstyvos vasaros rytas. Pietų pusėje, vos vos matomas nuo vieškelio, laukia juosia džiaugsmingas upelis. Pavasario vandenys dar neišdžiūvęs ir upeliukas nepails-tamai daužosi savo srauniais vandenim i žolėtus krantus vis taikydamas laimėti lenktynes su gyvenimu.

Taip ir Bitė. Vos pabudusi iš miego, palikusi savo seseles sapnų karalystėje, jau su pačiais pirmaisiais saulės spinduliais ji taiko visa pasinerti i amžiną pasaulio sielą. Sujaudinusi sielos virpesiais įsijungti i galingą ir beribį pasaulio vientisumo chorą. Šita bitė visai ne tokia kaip visos kitos. Labiau už viską ji mėgsta džiaugtis gyvenimu. Kad ir kiek kartų ji bandė pati sau atsakyti amžinąjį KODĖL — tik tiek tesugalvojo, kad ji įsimylėjus gyvenimą, tikrai net nežinodama už ką. Bet kam ir klausti? Juk taip gražu ankstyvos vasaros rytą skraidyti po bekrastes savo pasaulio pievas, vos besisikleidžiant saulės šviesos pažadintom gėlėm, ir niekuo nesirūpinti. Niekas nesako, ką daryti. Jokios pareigos nė jokie poreikiai nesąlygoja skrydžio krypties. Gėlės pilnos nektaro pietuose ir vakaruose, kiek tik akys užmato. Jos, lyg būtų tam tik ir tesukurtos, laukia apsilankančios sielos degalus, kiek širdis geidžia. Ir tada dek ir dek ir vėl gerk ir dek...

Vienintelis apribojimas — žemės trauka. Atrodo, jei ne šis gamtos dėsningumas, Bitė šautų kaip kulka i visatos pilnatį. Visu savo asmeniu, visų įsivaizduojamų matmenų kryptimis išnyktų belaikeje būtyje. Ištriptų jos kūniška būtybė, bet dvasia tuo metų prisirptų šviesa ir gryniausiu džiaugsmu. Tyru ir skaidriu, nekaltu ir nesutepamu. Tobulu! Amžinu! Tikru!

Bet tuo tarpu Bitė nesunkiai susitaiko su dėsninga ir ribojančia tikrove. Kol dar veikia trauka, darniai už nugaros dūzgiantys sparneliai patikimai nešioja jauną jėgų kupiną kūną. Bitė sukasi ir sukasi gaiviame ryto ore kaip padykusio rudens vėjo po siaurus senojo miesto skersgatvius blaškomas išdžiūvęs klevo lapas. Be tikslo ir be rūpesčių. Net galva sukasi nuo laisvės, svajų, beribės pievos erdvės ir neįtikėtinio visuotinio vientisumo pojūčio.

Putojančiomis tobulo būties laimės potvynio bangomis i Bitės sąmonę atplaukia dar viena tikrovės laimė. Svajotoja susigalvoja papusryčiauti. Ne tai, kad svaigulys ją būtų išvarginęs ar praėjęs. Tik tiek, kad norėdama jį pratęsti, bitė turi pasistiprinti. Be to, šiandien juk jaunos vasaros rytas. Gėlės iš lėto atveria savo žiedus saulei, kaip įsimylėję jaunuliai suartėjančias lūpas pirmam aistringos

jaunystės pasibučiavimui. Bitė aukštai ir dobilynas apačioj traukė vienas kitą taip paprastai ir drauge taip galingai, kaip teigiami ir neigiami elektros krūviai.

Vis dar besisukdama savo pasaulyje bitė sminga žemyn link žiurkėno žandais išsipūtusio raudono dobilo žiedo, pūpsančio viduryje žaliosios pievos. Per savo amžių bitė jau tiek sykų yra taip nėrusi taikinio link, kad visas veiksmas nebereikalauja jokių varginančių valingų pastangų. Be to, nepaaiškinama ryto palaima kažin kokio dėsningumo dėka sužadino ir atitinkamo stiprumo apetitą. Įtempti Bitės viduriai laukė pirmojo šios nuostabios dienos nektaro lašo, kaip arfos stygos laukia muzikanto pirštų, kurie pažadina plieninėse stygose sustingusios muzikinės darnos stebuklą. Ryto rasoje stropiai numazgotas liežuvelis, lyg dailininko teptukas, neišvengiamai ir neklystamai artėjo link vieno vienintelio ir tikslaus savo paskirties taško — labiausiai nektaru pritvinkusios dobilo žiedyno taurės kaklo.

Lėtindama skrydį, Bitė pakreipė sparnus nauju, statesniu kampu i vėją, dar tvirčiau užspaudė akis, norėdama pasidžiaugti ir savo kūno valdymo tobulyste. Kita akimirka, ir liežuvelis be menkiausios paklaidos sminga tiesiai i mažiausiai prasivėrusį dobilo žiedyno varpelį, kuriame turėjo būti saldžiausias visatos nektaras. Kartu saldus ir sultingas, dar nepaliestas džiovinančios rytmečio saulės. Bitės stemplė staiga pavirto dumpliu kaklu, per kurį po galingos oro versmės pamaitinusios priekalo liepsną atgal sugrįžta gyvybingas deguonis, traukiamas geležinės kalvio rankos. Kiekviena bitės kūno ląstelė dumplių viduje buvo budri lyg atominio karo išvakarių parengty budis pasieniečiai. Tereikia tik paliesti palaimingą skystį...

Ir atsitiko...

Dumplės akimirksniu užsipildo saldžiu tirpalu. Pilnutinai — taip, kad daugiau nė atominė dalelytė netilptų. Bet vos praskriejęs laiko tarpui, kuris yra būtinas kūniui išspręsti paprasčiausius juslinius klausimus, Bitė pasijuto tampanti sunkiausio švino lašu. Viduriai staiga pasunkėjo šimtus sykų ir jai pasirodė, kad žemės trauka tą akimirka pradėjo augti šviesos greičiu. Dar po kelių gestančių sąmonės akimirkų Bitė gulėjo be gyvasties ant šaltos, kietos ir nesvetingos ankstyvo vasaros ryto žemės. Ji suvyto, kaip vysta pirmos pavasario tulpės laukuos, pakąstos žvarbaus savanaudžio šaltuko. Kaip pirmojo šienpjovio dalgės mosto pakirsta, bejėgiai krenta glėzna ir patikli rytmečio žolė.

Kodėl?! Vakara vėlai vakare, kai Bitė jau miegojo, Jonas trėšė savo pievas azoto trąšomis. Vienas menkutis trąšos grūdėlis ikrito ir i dobilo žiedo taurę.